

מה בכפר 35: לפתע בקיץ האחרון...

מרק ביאנו ז"ל ורפי כהן-אלמגור ניסו להפריך מוסכמות בדבר השינוי שחל, כביכול, בהתייחסותה של העיתונות הישראלית למלחמות, באמצעות ניתוח כמותי של סיקור מלחמות ישראל בעיתון **הארץ**. חיים גרוסמן מביא תמונה מרתקת ומאירת של הגלויות הצה"ליות בשנות השישים והשבעים של המאה שעברה והייצוג שהן מעניקות ליחסי החייל הישראלי עם משפחתו ועם החברה. יובל שחל ז"ל כתב מאמר הדן לראשונה בסופר היהודי הרוסי הגדול איסאק באבל ככתב מלחמה תחת השלטון הקומוניסטי שקיפד, בסופו של דבר, את חייו. במדור **"קשר למחקר"** אנו מביאים את עיקרי ההרצאה שנשא זאב סגל באוניברסיטה האירופית בבודפשט על שאלת חופש הביטוי והסיקור במלחמת לבנון השנייה כבעיה של מדיניות ציבורית.

אנו ממשיכים גם בגיליון זה בסקירת דרכה ההיסטורית של העיתונות העברית באירופה. משה פלאי משתף אותנו בתגליתו האחרונה: פרופספקט **בשורת מאספים חדשים** משנת 1808, שבישר את חידוש הוצאת **המאסף** של תנועת ההשכלה. מרדכי זלקין מביא במחקרו פרטים חדשים על כתב העת העברי הראשון בוילנה (**פרחי צפון**, 1841) ועל עורכיו האמיתיים. גדעון קוץ מנתח דיונים סביב שאלות יסוד בעיתונאות העברית של התקופה במאמרו על יורשו הווילנאי של **פרחי צפון**: **הכרמל**, השבועון העברי הראשון בממלכה הרוסית.

בימים שבהם מקובל לעסוק באיתורן של קהילות מדומיינות, נתנו כאן ביטוי להיבטים מסוימים של שתי דוגמאות ממשיות למדי. זו של צרכני התקשורת בישראל במחקרם של חנה אדוני והלל נוסק על **"הישראלים בכפר הלוקאלי והגלובאלי בעידן הרב-ערוצי"**; וזו של יהודי צרפת במאמרו של שמואל טריגאנו העוסק בדה-קונסטרוקציה של מאפייני ה"קהילתיות" וה"עדתיות" שהדביקו לקהילה זו אמצעי התקשורת בצרפת בתקופת האירועים האנטישמיים שם בשנים 2000-2001.

בכל גיליון, גם הפעם עמנו סקירת ספרים חדשים, דיווח על עבודות דוקטורט חדשות ותזות לתואר שני. בגיליון הבא נעסוק, בין השאר (כפי שמרומז בעמ' 4-5), ביחסים שבין חדשות והיסטוריה ובין עיתונות ומדינאות באמצעי התקשורת ובקרב אנשי התקשורת היהודים.

קריאה נעימה ומועילה ולהתראות בחוברת הקיץ.

גדעון קוץ

דבר, ביטאונה ה"מיתולוגי" של ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל, נוסד ב-1925 ונסגר כעיתון קטן ורשמית בלתי תלוי בשם **דבר ראשון** ב-1996. לציון יום הולדתו השמונים של העיתון, שהיה במשך שנים הגדול והמשפיע ביותר בארץ-ישראל ובמדינת ישראל, נוסף, אפוא, יום הזיכרון הכאוב אולי למתי מעט של עשר שנים לקץ דרכו.

לא באנו בגיליון זה של **קשר** להלל את **דבר**, גם לא לקבור אותו. סדרת המאמרים שבשער **קשר** לחורף 2007, **"דברים על דבר"** (עמ' 74), מבוססת ברובה על חלק מן ההרצאות שנישאו בכנס שנערך בדצמבר 2005 ע"י מכון הרצוג ומכון ברונפמן באוניברסיטת תל-אביב, ונועדה להאיר באמצעות הנגיעה בתולדות **דבר** היבטים שונים בהיסטוריה של אמצעי התקשורת של תנועת הפועלים, כפי שנהגו לכנותה במאה שעברה, ושל העיתונות העברית והישראלית בכלל. בפתח חטיבה זו כותב שלמה שפיר על עלייתה ושקיעתה של העיתונות הסוציאל-דמוקרטית במערב אירופה, שביטאוניה לא האריכו ימים כמו **דבר**. אניטה שפירא מנתחת את תפיסת התרבות של ברל כצנלסון, מייסדו ועורכו הראשון של **דבר**, שהייתה גם זו של דור שלם שעיצב למשך תקופה ממושכת את התרבות בארץ-ישראל. יעקב גולדשטיין דן בקשרי הביטאונים והממסד הפוליטי ביחסם של **דבר** וקודמו **הפועל הצעיר** לייסוד מפא"י – מפלגת פועלי ארץ-ישראל. נורית גוברין עוסקת בהיבט הפוליטי-ספרותי באמצעות דב סדן ש"המציא" **בדבר** את **המוסף** לספרות. יוסף גורני מוצא בכיסוי שהעניק **דבר** לשואת יהודי אירופה מידת עצמאות וביקורתיות שלא נהוג לייחס לו בתקופה זו. יעל דר בוחנת את תפקידו של **דבר** לילדים בגיוס הנוער לרעיונות הזרם המרכזי ביישוב, אך מגלה בו גם מידה של אי-מגויסות. אורלי צרפתי מספרת על העיתון-האח של תנועת הפועלים, **למרחב**, שנבלע, בסופו של דבר – ע"י **דבר**. יורם פרי, מי שהיה עורכו הלפני אחרון של העיתון, רואה דווקא בשנות האלפיים התחדשות מפתיעה של **"מורשת דבר"** בתחייתה של העיתונות ה"מעורבת".

אך מובן שבשלהי 2006 לא ניתן היה להתעלם מן האירוע הטראומטי שחווינו, לפתע בקיץ האחרון, ושחייב התייחסות לנושא המלחמה, סביבתה ונסיבותיה ואמצעי התקשורת. במאמר הפותח חוברת זו עוסק דן כספי ביחס ההפוך, המפתיע ומעורר המחשבה שמצא בין ריבוי הערוצים של "הדמוקרטיה המתקשרת" שבאה לידי ביטוי גם במלחמה האחרונה, לבין הדמוקרטיה הממשית, זו שבקלפי.